

Л. В. Грицай

начальник відділу державної реєстрації актів
цивільного стану Управління державної реєстрації
Головного територіального
управління юстиції у Харківській області

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН, СУБ'ЄКТОМ ЯКИХ Є МОЛОДЬ

У філософській, політичній, педагогічній літературі категорія «молодь» розглядається в соціальному аспекті і визначається як особлива вікова соціальна група.

МОЛОДЬ – це особлива соціально-вікова група, що відрізняється віковими рамками і своїм статусом у суспільстві: перехід від дитинства і юності до соціальної відповідальності. Це сукупність молодих людей, яким суспільство надає можливість соціального становлення, забезпечуючи їх соціальними пільгами.

У статті 1 Закону «Про сприяння соціального становлення та розвитку молоді в Україні» (далі – Закон) законодавець надає визначення «молодь, молоді громадяни» як громадян України віком від 14 до 35 років. Складові цього поняття – вік від 14 до 35 років та належність до громадянства

України. Разом з тим законодавець уточнює, що неповнолітні – це громадяни віком до 18 років. Таким чином, поняття «молодь» у юридичному аспекті є однорідне і містить специфічні категорії:

- «неповнолітні» – особи у віці від 14 до 18 років;
- «дитина» – особи у віці до 18 років.

Отже, після аналізу поняття «молоді» перейдемо до розгляду молоді сім'ї.

Сім'я є первинним та основним осередком суспільства, це один з найважливіших соціальних інститутів.

У статті 1 Закону надається дефініція молоді сім'ї. Молода сім'я – це подружжя, в якому вік чоловіка та дружини не перевищує 35 років, або неповна сім'я, в якій мати (батько) віком до 35 років.

Згідно зі статтею 21 Сімейного Кодексу України (далі – СК України) шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану. Проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для виникнення у них прав та обов'язків подружжя.

Стаття 22 СК України визначає шлюбний вік для чоловіків та жінок у вісімнадцять років. Особи, які бажають зареєструвати шлюб, мають досягти шлюбного віку на день реєстрації шлюбу.

Відповідно до ст. 23 СК України право на шлюб мають особи, які досягли шлюбного віку. За заявою особи, яка досягла шістнадцяти років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам.

Соціологи виділяють такі аспекти готовності молоді до сімейного життя:

1. Загальносоціальна готовність – розуміння та прийняття молоддю політики держави у сфері шлюбно-сімейних стосунків та демографії.
2. Етична готовність – наявність у молодих людей таких якостей, як: повага до матері, батька; відповідальність; чесність; вірність та стриманість; усвідомлення моральних основ шлюбно-сімейних відносин; почуття обов'язку перед чоловіком або дружиною, сім'єю, дітьми.
3. Психологічна готовність – сформованість уявлень про особистість як рівень розвитку індивіда передбачає психологічні основи шлюбу та сімейного життя; процес розвитку почуттів, необхідних для шлюбного та сімейного життя; механізми спілкування тощо.
4. Правова готовність – знання молоддю сімейного законодавства, поняття шлюбу та сім'ї, обов'язків подружжя одного перед одним, перед дітьми.
5. Педагогічна готовність – сформованість у молоді уявлень про роль сім'ї у вихованні дітей; специфіку сімейного виховання, виховні функції батька та матері; шляхи підвищення педагогічної культури батьків; володіння конкретними знаннями та вміннями з самовиховання та виховання дітей.
6. Естетична готовність – ставлення молоді до сімейного життя як до самостійної естетичної цінності.
7. Господарська готовність – володіння знаннями про бюджет сім'ї, культуру побуту; вміння вести домашнє господарство.

Можна сформулювати визначення «готовності молоді до шлюбу та сім'ї», що передбачає розуміння молодими людьми, які створюють родину, її соціальної сутності, суспільної значущості своїх дій, відповідних зобов'язань одного перед одним, відповідальності за сім'ю та дітей, добровільне прийняття неминучих у сімейному житті турбот, певне обмеження особистої свободи.

Як свідчать соціологічні дослідження, молоді люди сьогодні визначають своїми пріоритетами: на-

вчання, кар'єру та матеріальне забезпечення. Найчастіше молоді пари живуть разом без так званої «легалізації» стосунків та легко переходять з одного союзу до іншого. Різниця між громадянським та офіційним шлюбом полягає у тому, що любов та відданість в іншому з них є не тільки моральним, а й юридичним зобов'язанням, що укріплює сім'ю. В Україні розлучення є найбільш поширеним явищем серед молоді у перші роки шлюбу.

Особливістю молоді родини є виникнення певних проблем, серед яких:

1. Матеріально-побутові проблеми.

2. Житлова проблема.

3. Проблема працевлаштування.

4. Психологічні проблеми.

АНАЛІЗУЮЧИ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН,
СУБ'ЄКТОМ ЯКИХ Є МОЛОДЬ, НЕ МОЖНА ЗАЛИШИТИ ПОЗА УВАГОЮ
РОЗГЛЯД ПРАВОВОГО СТАТУСУ НЕПОВНОЛІТНІХ БАТЬКІВ.

Неповнолітні батьки володіють особливим правовим статусом, а саме:

– Закон, порівнюючи їх у правах та обов'язках до повнолітніх батьків, наділяє їх додатковими правовими гарантіями.

– Своєрідність правового становища неповнолітніх батьків полягає в тому, що вони, з одного боку, є батьками, які володіють певним обсягом прав і обов'язків стосовно своїх дітей, і, з іншого боку, продовжують залишатися дітьми, наділеними власним колом прав.

Відповідно до статті 156 СК України неповнолітні батьки мають такі ж права та обов'язки щодо дитини, як і повнолітні батьки, та можуть їх здійснювати самостійно.

Батьківські права визнаються за неповнолітніми батьками у разі народження у них дитини і відповідного визначення її походження від матері та батька, зареєстрованого органами державної реєстрації актів цивільного стану.

Неповнолітні мати, батько, яким виповнилось 14 років, є законними представниками своєї дитини у сфері процесуальних відносин: мають право на звернення до суду за захистом її інтересів. Частина 2 та 3 статті 156 СК України закріплюють гарантію неповнолітніх батьків на захист прав та інтересів їх дитини, визначаючи, що неповнолітні батьки, які досягли чотирнадцяти років, мають право на звернення до суду за захистом прав та інтересів своєї дитини. Неповнолітні батьки у суді мають право на безоплатну правову допомогу.

Отже, неповнолітні батьки, як і повнолітні батьки, мають право:

- на визначення прізвища, імені, по батькові дитини;
- на виховання дитини;
- на спілкування з дитиною;
- на визначення місця проживання дитини та відібрання дитини від будь-яких осіб, які незаконно її утримують;
- самостійно визнавати й оспорювати своє батьківство у судовому порядку.

Відповідно до частини 1 статті 18 СК України кожен учасник сімейних відносин, який досяг чотирнадцяти років, має право на безпосереднє звернення до суду за захистом свого права або інтересу. Неповнолітні батьки мають право й зареєструвати народження дитини.

Якщо неповнолітні батьки не перебувають у шлюбі між собою, то походження дитини від матері визначається на підставі відповідних документів, визначених пунктом 2 глави III Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000 р. №52/5 (зі змінами), а походження дитини від батька визначається за заявою матері та батька дитини про визнання батьківства.

Слід зазначити, що мати, батько можуть бути позбавлені батьківських прав лише у разі досягнення ними повноліття (частина 2 статті 164 СК України).

Отже, неповнолітні батьки є законними представниками своєї дитини у сфері цивільних відносин, а тому мають право вчиняти правочини щодо майна дитини на рівні з повнолітніми батьками, враховуючи емансипований стан з моменту реєстрації народження дитини (записом як мати або батько дитини відповідним органом РАЦС).

Сім'я має важливе значення у житті людини та суспільства. У сучасних соціально-економічних умовах все більше сімей втрачають свої виховні можливості через виникнення таких умов, що порушують нормальну життєдіяльність одного або кількох членів сім'ї, наслідки яких вони не можуть подолати самостійно. Сьогодні одним з найважливіших напрямів діяльності нашої держави є забезпечення захисту населення від несприятливих наслідків соціальних ризиків. Соціальний захист повинен бути спрямований на попередження негативних ситуацій у родині, особливо у сім'ях з дітьми, надання їм своєчасної допомоги шляхом раннього виявлення, обліку, забезпечення соціальної підтримки та здійснення соціального супроводу сімей, особливо тих, які опинилися у складних життєвих обставинах. ■